

2023. 11. 20. hétfő

Jolán

2 °C

11 °C



BELFÖLD KÜLFÖLD GAZDASÁG KULT VÉLEMÉNY TECH-TUD SPORT FOMO 24 ÓRA BLOG VIDEÓ PODCAST

EUR 379,37 Ft

USD 347,19 Ft

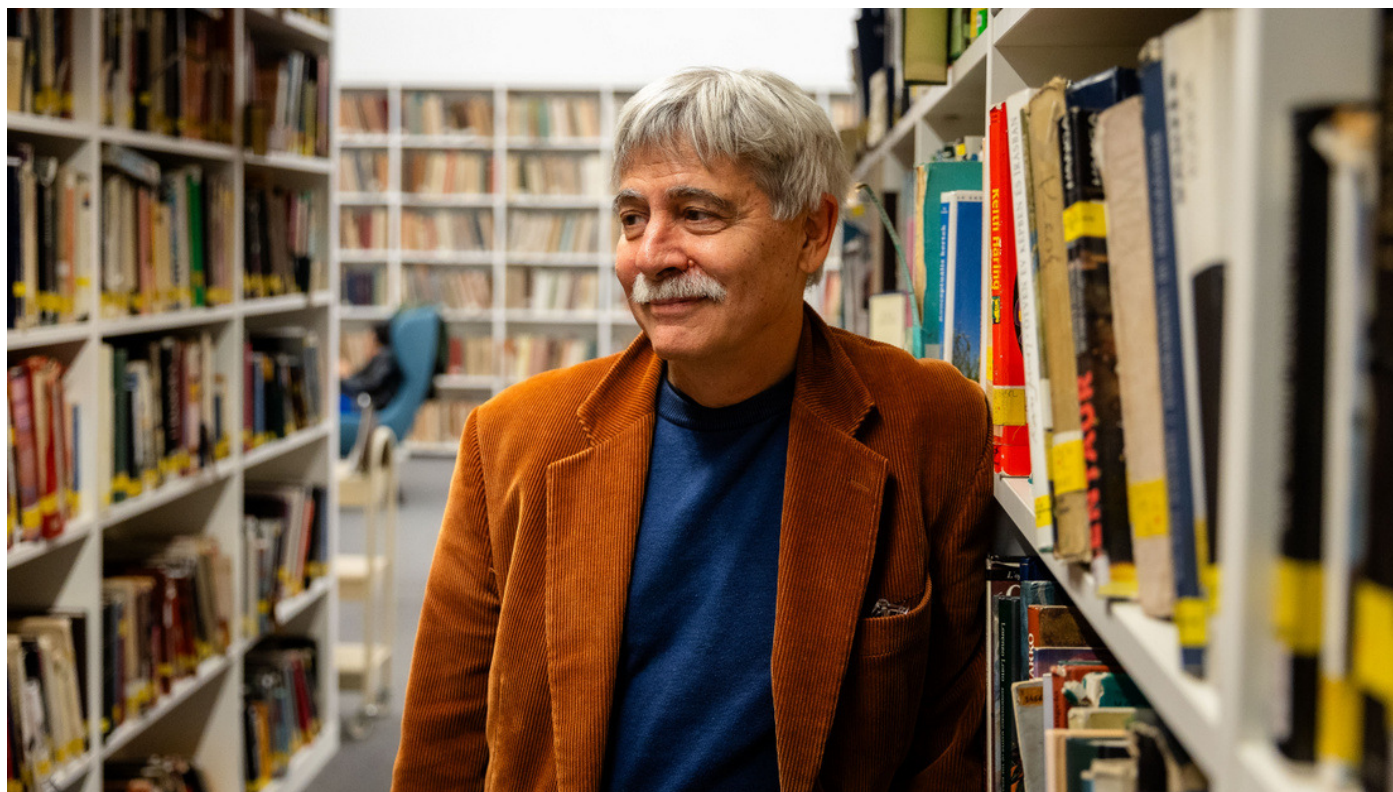
GBP 433,42 Ft

BUX 57 018 Ft

OTP 13 840 Ft

MOL 2 830 Ft

Talán nincs is rendszerváltás Orosz István ikonikus plakátja nélkül



2023.11.16. 17:26

Nem sok művész mondhatja el magáról, hogy döntő szerepet játszott hazája felszabadításában. Orosz István grafikus, animációsfilm-rendező és irodalmár ezen kevesek egyike. Bár már kicsit unja a témát, de a Tovarisi, konyec! szövegű plakátja nélkül biztos, hogy másképp zajlik le a rendszerváltás, a Vörös Hadsereg kivonulása, és talán az MDF sem nyeri meg az utolsó nyolcvan év első szabad magyarországi választását. Riport a MOME mesterkurzusáról.

Csupó Gábor, Rófusz Ferenc, Ternovszky Béla, Mikulás Ferenc és **Szilágyi Varga Zoltán** után **Orosz István** volt a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem mesterkurzusának vendége. A MOME animációsfilm-rendezés és rajzolás iránt érdeklődő hallgatói részére rendezett sorozat – melynek ötletgazdája és megvalósítója Kollarik Tamás docens – eseményeiről az Index rendszeresen beszámol, végtére is ez a műfaj a magyar művészeti szcénának az a szegmense, amely – egyes vélekedések szerint – a legmarkánsabban képviselteti magát a világ közvetlen élvonalában.

Hagyjuk már azt a plakátot...

Az Orosz István grafikussal, animációsfilm-rendezővel és íróval, a Kossuth-díjas Nemzet Művészevel folytatott beszélgetés során érintettük az alábbi témákat:

- az ikonikus Tovarisi, konyec! plakát legendája,
- valójában minek is vallja magát a művész,
- hogyan került a Pannónia Stúdióba,

- milyen szerepe volt Rófusz Ferenc Oscar-díjas filmje, *A légy* elkészítésében,
- mivel lehetett jól keresni a 70-es, 80-as években,
- a tenisz és a futball volt a két „kiegészítő sport” a Pannóniában,
- miért nem disszidált Kanadába,
- hogyan került az MMA irodalmi tagozatába
- és miért egy kétszáz éve élt magyar sakkozó sztorija foglalkoztatja mostanában.

Némiképp kilóg a sorból a keddi vendég, Orosz István, a Nemzet Művésze, Kossuth-díjas grafikus, animációsfilm-rendező, író, aki országos hírnevét nem is annyira nagyszerű animációs filmjeinek, hanem egy falragasznak köszönheti, jóllehet művészileg ennél jóval értékesebb alkotásai is voltak az elmúlt fél évszázadban. A fiatalos művész, akiről senki nem mondaná meg, hogy 2023. október 24-én betöltötte a hetvenkettőt, meglehetősen morcos, amikor az egyetem aulájában megemlítem neki történelmi értékű plakátját, a Tovarisi, konyec!-et.

„That's all, comrades!” Anti-Soviet poster, Hungary, 1990 #graphic #yeolde #poster #antisoviet #hungary
pic.twitter.com/4IH0aw4HYF
 — Henry Söderlund (@henrysoderlund) October 5, 2019

Jaj, Istenem, annyiszor elmeséltem már ennek a plakátnak a történetét... – zsörtölődik.

Ettől függetlenül muszáj megkérdezni, hogy tényleg **Kaposi Sándor**, a neves – amúgy már 25 éve elhunyt – futballbíró bikanyaka és tarkója látható-e a szovjet katonatiszt fejét hátulnézetben ábrázoló alkotáson.

„Na, látja, ez hamis legenda. Az én plakátomnak ugyanis nem volt modellje, egy elképzelt orosz katona tarkóját rajzoltam meg még 1985 környékén, és a grafika ott lógott a szobám falán. Nem is terveztem megjelentetni, csakhogy mivel jómagam kecskeméti vagyok, ezért jó ismerősöm volt Lezsák Sándor, a nyolcvanas évek végén kibontakozó Magyar Demokrata Fórum egyik vezéralakja, és amikor megmutattam neki, őt azonnal lenyűgözte. Azt mondta, annyira ütős a rajz, hogy plakátként be kellene vetni az 1990-es választási kampányban.”



Fotó: Papajcsik Péter / Index

Orosz István belement az elképzelésbe, a grafikát óriási példányszámban kinyomtatták, és egy éjszaka teleragasztották vele az országot. Annyira „ütött”, hogy jómagam például a vaskos orosz tarkót látva szavaztam végül is az MDF-re, pedig eredetileg másik párttal rokonszenveztem...

Izgalmas kultúrtörténelmi adalék, hogy **Jankovics Marcell** barátom is részt vett a plakátragasztásban – mosolyodik el a művész.

No és hogyan került a csizma az asztalra, miért terjedt el, hogy Kaposi Sándor volt a modell?

A válasz egyszerű: Kaposiról egyszer egy filmstúdióban készültek fotók, és ő azt hitte, hogy az egyik felvételt használtam fel a plakáthoz. Csakhogy én nem is tudtam ezekről a fotókról, Kaposi viszont elkezdte terjeszteni, hogy ő volt a modell. Szegő András, a napokban elhunyt sportújságíró interjút készített Kaposival, majd leírta, amit mondott. Egyszer később velem is beszélgetett, és akkor azt is leírta, amit én mondtam, vagyis a városi legenda cáfolatát. Hát, ez a Tovarisi, konyec! hiteles története.

Bármennyire is unja már a művész a témát, azt azért elismeri, hogy 1990 környékén a plakát tényleg fontos művészeti ág volt, akkoriban rengeteg falragasz készült, nem csak politikaiak, ő például sok kulturális plakátot is rajzolt.

Mára azonban a plakát eltűnően van, a digitális, internetes megoldások kiszorították a falragaszokat, mivel egyrészt a világhálón publikált hirdetések előállításuk sokkal olcsóbb, másrészt jóval gyorsabban és gyakorlatilag korlátlan példányszámban terjeszthetők – jelzi Orosz István.

Grafikus? Rajzfilmes? Irodalmár?

No de a mesterkurzus vezérfonala az animációsfilm-készítés. Amikor **Kollarik Tamás**, a MOME docense – **Gorka-Focht Máté** doktorandusz mellett a beszélgetés egyik moderátora – felveti, vajon Orosz István animációsfilm-rajzolónak és rendezőnek vallja-e magát, a művész nem tiltakozik:

„Igen, hallgatok rá... – mondja. – Bár grafikusként diplomáztam az Iparművészeti Főiskolán. Úgy fogalmaznék: filmeket időről időre készítek, grafikákat azonban állandóan. Hogyan lett belőlem rajzfilmes? Bár Szoboszlai Péternél a főiskolán tanultam animációt, nem készültem rajzfilmesnek. Úgy kerültem végül a Pannóniába, hogy Gyulai Líviusz, aki munkatársat keresett egy egész estés film grafikai munkáihoz, átjött megnézni a diplomakiállításunkat, és engem választott, mint akivel szívesen dolgozna együtt. Ahogy a Tovarisi, konyec! című plakátom sikerének is ez volt a magyarázata: a legjobb történelmi pillanatban rajzoltam.”



Orosz István

Fotó: Papajcsik Péter / Index

Mi köze volt A légyhez?

Néhány évvel később Orosz István részt vett Rófusz Ferenc Oscar-díjjal elismert *A légy* című filmjének elkészítésében.

„Nagyon lassan készült a film, már a hatodik határidőt is túllépte Feri, többünknek is be kellett szállni a háttérreljárásba, hogy elkészüljön az alkotás. Olyanok is részt vettek a munkálatokban, akikről szerintem Feri nem is tudott” – árul el egy kulisszatitkot.

Akkoriban, a 70-es, 80-as években a tévésorozatokkal lehetett jól keresni, aztán sajnos a kilencvenes évektől a televízió mint megrendelő gyakorlatilag eltűnt.

A mesterkurzus keddi estjén bemutatott első film, az 1985-ös *Garabonciák* egyik rendezője és a látványvilág megteremtője **Keresztes Dóra** volt, ezért ez a film kicsit kilóg a későbbi jellegzetes Orosz-opuszok sorából:

Dóra Keresztes - Wizards (Garabonciák)



Az 1989-es *Vigyázat, lépcső!* azonban már összetéveszthetetlenül Orosz-alkotás, nem kevés politikai töltettel. Egy pesti bérház labirintusos tere egy korszak mozgalmi daloktól visszhangzó és tankokkal lövetett történelmének allegorikus helyszínévé válik. Persze ne felejtjük, hogy 1989-et írunk, már javában dübörög a rendszerváltás:

[Vigyázat, lépcső! / Mind the Steps! \(Orosz István, 1989\)](#) from [Nemzeti Filmintézet Filmarchívum](#) on [Vimeo](#).

Orosz első, saját forgatókönyvéből rendezett filmje, a *Csőnd* (1977) Ady Endre születésének századik évfordulójára készült. A

kollázsanimáció színezett századelős fényképeket használ fel, hogy megteremtse azt a miliőt, amelybe Ady berobbant.

Azok a pannóniás évek!

Az 1980-es *Álomfejtő* vagy az 1985-ös *Ah, Amerika* még szociológiai és dokumentum-elemeket használó film, szemben a későbbi alkotásokkal. Mint amilyen például a *Fekete lyuk, fehér lyuk* (2001), *Az idő látképei*, vagy a 2014-es *A rajzoló*. Az idő látképeit nézve az embernek a XIX. század második felében nyomtatott Verne-regények grafikái ugranak be, nem véletlenül.

Orosz István nosztalgiával idézte fel a pannóniás éveket. 1989-es haláláig szinte állandó vágója volt **Czipauer János**, amikor pedig éppen nem rajzoltak, akkor vagy teniszeztek (Jankovics Marcell, Rófusz Ferenc), vagy futballoztak. Ez utóbbi sportágban Orosz mellett **Maros Zoltán** emelkedett ki, állítólag simán lehetett volna belőle NB I-es futballista...

Amikor Orosz elkészült a *Vigyázat, lépcső!*-vel, **Matolcsy György**, a Pannónia igazgatója a belső vetítéskor megjegyezte:

NA, HÁT NEKÜNK IS VAN MÁR EGY GLASZTOSZTYUNK!

A beszélgetés során felvetődött, hogy több magyar animációs filmmel, például Csupó Gáborral ellentétben Orosz István miért nem disszidált. Nos, Oroszról Jankovics Marcell egyszer találóan megjegyezte: ő nem térben, hanem időben disszidált. Vagyis a hetvenes, nyolcvanas évekből kiruccant a régmúltba, és történelmi témákat dolgozott fel.

Egyszer azért majdnem kinn maradtam Kanadában Rófusz Ferinél, de aztán végül inkább hazajöttem... – töpreng a művész.

Orosz érdekes módon a Magyar Művészeti Akadémián (MMA) az irodalmi tagozat tagja, aminek elmondása szerint talán ma az az oka, hogy manapság többet ír, mint rajzol.



Orosz István

Fotó: Papajcsik Péter / Index

„Próbálok úgy is viselkedni, mintha az irodalmi tagozathoz tartoznék – mondja viccesen, aztán meg is kapjuk a magyarázatot: – Ha valamit elkezdek rajzolni, mivel ebben profi vagyok, már az elején tudom, hogy mi lesz a vége. És ez olyan deprimáló, lelomboz engem. Amikor azonban belekezek egy írásműbe, sohasem tudom, hová lyukadok ki. Ez mennyivel izgalmasabb!”

Elfeledett sakkzseni a fókuszban

Mostanában a magyar történelem egy kevésbé ismert, mondhatni elfeledett zsenije foglalkoztatja: **Grimm Vince** élettörténetét írja. Ha az olvasó esetleg nem tudná, ki az a Grimm Vince, eláruljuk: az első világszínvonalú magyar sakkozó – melleleg maga is grafikus. Aki 1800 (vagy 1801?) március 15-én született Bécsben, ezért Vincent Grimm néven is ismerik. Állítólag kölyökzseni volt, a Kempelen Farkas tervezte sakkautomatába ő bújt bele kisfiúként 1809-ben, amikor a gép megmérkőzött a győri csatában győztes Napóleonnal. Hogy igaz-e a legenda, vagy sem, már kideríthetetlen, de nem is ez a

lényeg.

Grimm idővel Pestre költözött, tevékenyen részt vett az 1948–49-es szabadságharcban, litográfusként ő tervezte meg a Kossuth-bankókat, amiért menekülnie kellett a forradalom bukása után – meséli Orosz. – A szíriai Aleppóban telepedett le Bem apó környezetében, felvette a mohamedán hitet, de 1868-ban, a kiegyezés után visszatért Pestre, és az 1839-ben általa alapított Pesti Sakk-kör tiszteletbeli elnöke lett.

Amikor megemlítjük, hogy a művész, mármint Orosz István, valójában polihisztor, ő szabadkozik.

Nem szeretem ezt a szót. Maradjunk inkább a grafikus megjelölésnél.

Mi is ennél maradtunk.

(Borítókép: Orosz István. Fotó: Papajcsik Péter / Index)

Süti beállítások © 1999-2023 Index.hu Zrt.